

Комплексна почеркознавчо-лінгвістична експертиза: ідентифікація виконавця тексту та встановлення змістової спрямованості повідомлення

Світлана Бабич

кандидат психологічних наук, завідувач сектору криміналістичних та психологічних досліджень Сумського відділення, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Суми, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0640-1473>, e-mail: svetlana-babych@ukr.net

Ольга Сидоренко

кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник Сумського відділення, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Суми, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5507-2867>, e-mail: ol_sadd@ukr.net

Геннадій Жуков

судовий експерт Сумського відділення, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Суми, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0009-0006-0540-9237>, e-mail: 0506034784@ukr.net

Розглянуто особливості проведення комплексної почеркознавчо-лінгвістичної експертизи написів, виконаних у незвичних умовах, з акцентом на проблеми ідентифікації виконавця та аналізу змісту в кримінальних провадженнях за ст. 436-2 Кримінального кодексу України.

Ключові слова: комплексна експертиза; почеркознавча експертиза; лінгвістична експертиза; ідентифікація автора.

Multidisciplinary Forensic Handwriting and Linguistic Examination: Identification of Text's Author and Establishment of Message's Content Orientation

Svitlana Babych, Olha Sydorenko, Hennadii Zhukov

This paper delves into specifics of multidisciplinary handwriting and linguistic examinations of texts created under unusual conditions, emphasizing challenges in author identification and analyzing textual orientation within criminal proceedings under Article 436-2 of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: multidisciplinary forensic examination; handwriting examination; linguistic examination; author identification.

Запровадження воєнного стану в Україні та збройна агресія Російської Федерації зумовили появу нових викликів для кримінального судочинства й судово-експертної діяльності. Законодавче закріплення кримінальної відповідальності за виправдовування, визнання правомірною збройної агресії проти України та глорифікацію її учасників (ст. 436-2 Кримінального кодексу України [1]) актуалізувало потребу в об'єктивних і науково обґрунтованих методах аналізу текстів, що набувають доказового значення у кримінальних провадженнях. У практиці органів досудового розслідування дедалі частіше об'єктами, що містять ознаки злочину, стають криміногенні тексти, викона-

ні в незвичних умовах або на нетрадиційних носіях — наприклад, на парканах, брукувці, фасадах будинків чи інших поверхнях, що ускладнює ідентифікацію виконавця виявленого правопорушення на основі встановлення змістової спрямованості висловлювань. За таких умов особливої ваги набуває комплексна почеркознавчо-лінгвістична експертиза, потенціал якої дає змогу вирішувати ідентифікаційні завдання зі встановлення виконавця та питання смислового наповнення й комунікативної прагматики тексту в межах єдиного експертного дослідження.

У судовій експертології комплексну експертизу визначено як форму експертного

дослідження, що передбачає застосування спеціальних знань різних галузей науки для вирішення одного спільного (інтеграційного) завдання [2] і для вирішення складних завдань доказування. Е. Б. Сімакова-Єфремян розглядає комплексність у судовій експертизі як інтеграційний процес, що поєднує організаційні й методологічні аспекти. Вона наголошує, що комплексні дослідження забезпечують глибше вивчення складних об'єктів шляхом використання знань з різних галузей, підвищуючи наукову обґрунтованість висновків [3]. Зазначений підхід має особливе значення у випадках, коли об'єкт, що містить безпосередні ознаки кримінального правопорушення, містить графічну та мовну інформацію, що підлягають дослідженню. Саме такими об'єктами є тексти, що водночас відображають індивідуальні писемно-рухові навички виконавця та його світоглядні настанови, виражені через низку лексичних, стилістичних, прагматичних засобів.

Виконання завдань семантико-текстуального дослідження зі встановлення мовних засобів експлікації в досліджуваному тексті ознак виправдовування, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України або глорифікації її учасників у методичному плані не становить труднощів для експерта-лінгвіста. Водночас почеркознавче дослідження ускладнюється специфікою означених вище об'єктів: виконані нетрадиційними пишучими приладами на нетрадиційному матеріалі письма, вони не завжди можуть бути надані експертові для дослідження в оригіналі (наприклад, написи на дорожньому покритті, стіні чи паркані). У такому разі на дослідження надають якісні фотознімки, які виконуються слідчими органами на етапі огляду та фіксації почеркових об'єктів з дотриманням правил судової фотографії та уникнення викривлення зображень рукописних написів для подальшої можливості їх дослідження експертом-почеркознавцем з метою встановлення індивідуальної сукупності ідентифікаційних почеркових ознак і, відповідно, ідентифікації виконавця. Як свідчить практика, для дослідження експертові слідчі органи надають найчастіше лише роздруковані фотозображення зазначених

об'єктів, без додатків до протоколу огляду у вигляді оригінального примірника технічного носія інформації, на якому за допомогою технічних засобів у цифровому форматі збережено фотознімки рукописних текстів, унаслідок чого почерковий об'єкт може бути визнано непридатним для ідентифікаційного почеркознавчого дослідження. Найбільш проблемним для забезпечення вимог почеркознавчого дослідження є отримання вільних та умовно-вільних зразків почерку, оскільки необхідно надати зразки, виконані подібним пишучим приладом на подібних незвичних поверхнях. Саме тому, вочевидь, під час дослідження зазначених вище почеркових об'єктів основну надію покладають на експериментальні зразки, оскільки вільні й умовно-вільні зразки, виконані в тих самих зовнішніх умовах зазвичай відсутні.

Комплексний підхід, що інтегрує методику почеркознавчої та лінгвістичної експертизи, на етапі досудового розслідування кримінального правопорушення за ст. 436-2 Кримінального кодексу України, дасть змогу встановити виконавця тексту, у якому міститься сукупність ознак, що визначають об'єктивну сторону правопорушення, яке може бути інкриміновано конкретній особі, установленій на підставі висновку експерта [1–3].

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 29.01.2026).
2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 29.01.2026).
3. Сімакова-Єфремян Е. Б. Інтеграційні процеси в судовій експертизі: сутність та проблемні питання комплексних досліджень. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2016. Вип. 16. С. 172–183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpsek_2016_16_25 (дата звернення: 29.01.2026).